

Nr 321.

Av herr **Holmgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor.

Med anledning av 1931 års riksdags beslut och efter Kungl. Maj:ts be- myndigande tillkallade statsrådet Stadener den 18 juni 1931 sakkunniga, kallade »1931 års gymnastiksakkunniga». I dessas uppdrag ingick som första punkt att »uppgöra av kostnadsberäkningar åtföljt förslag till grunder för samarbete mellan gymnastiska centralinstitutet och karolinska institutet samt serafimerlasarettet ifråga om såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen av sjukgymnaster».

Nämnda sakkunniga ingåvo den 30 november 1931 sitt förslag till dylikt samarbete. De sakkunniga, vilka till följd av sin sammansättning i huvudsak representerade gymnastiska centralinstitutet, hade, innan de till Konungen överlämnade sitt förslag till samarbete mellan gymnastiska centralinstitutet å ena sidan och karolinska institutet samt serafimerlasarettet å andra sidan, icke samrått om förslaget utformning vare sig med den medicinska högskolan eller med serafimerlasarettets direktion. Det är knappast att vänta, att ett förslag till samarbete, som uppgöres under sådana former, skall kunna bli för den andra parten utan ändringar godtagbart. Sedan förslaget remitterats till karolinska institutets lärarkollegium, avstyrkte kollegiet enhälligt på det bestämdaste dess antagande. Den sista punkten i kollegiets yttrande har följande lydelse: »Lärarkollegiet, som anser en förbättring av undervisningen i medicinska ämnen för gymnastiska centralinstitutets elever högst önskelig och för detta ändamål gärna vill ställa högskolans resurser till förfogande, beklagar, att, då det föreliggande förslaget ej i tillräcklig grad tillvaratagit möjligheterna att inom ramen av riksdagens direktiv tillgodose de krav, som av en enhällig medicinsk sakkunskap framställts, och då formerna för karolinska institutets andel i samarbetet till stor del äro outredda samt de positiva förslagen rörande dessa former i flera avseenden äro oförenliga med karolinska institutets ställning som vetenskaplig högskola med dess övriga undervisningsbehov och med en god sjukvårdsorganisation vid serafimerlasarettet, lärarkollegiet på det bestämdaste måste avstyrka det- samma.»

Direktionen över serafimerlasarettet anslöt sig i sitt yttrande till karolinska institutets yttrande, i vad detsamma angick serafimerlasarettet, och slutar med att säga, att ehuru direktionen gärna ser, att en gymnastikpoliklinik kommer till stånd, direktionen dock måste anse nödvändigt att densamma ställes under direktionens ledning i samma ordning som övriga polikliniker. Trots detta bestämda avstyrkande från såväl karolinska institutets som serafimerlasarettets sida, grundat på ingående saklig motivering, har emellertid statsrådet ansett sig böra framlägga en proposition, grundad på de sakkunnigas förslag. Statsrådet har i de sakkunnigas förslag gjort vissa ändringar för att tillmötesgå de anmärkningar, som gjorts av karolinska institutet och serafimerlasarettets direktion, men han har icke angående dessa förändringar på något sätt konfererat med nämnda parter. Granskar man de förändringar, som skett för att tillmötesgå anmärkningarna mot förslaget, finner man också, att detta tillmötesgående gäller i det hela mera oviktiga saker och ofta är mera skenbart än reellt. Även i det förslag, som statsrådet Stadener nu i den kungl. propositionen framlägger, kvarstå i så väsentliga delar de av den medicinska högskolan och serafimerlasarettet förut gjorda anmärkningarna, att man nog kan våga påstå, att förslaget också i sitt föreliggande skick icke skulle kunna av den medicinska högskolan och serafimerlasarettet tillstyrkas.

Man frågar sig, varför statsrådet, som tydligen anger sig önska tillmötesgå karolinska institutets och serafimerlasarettets önskemål, ändock velat framställa proposition i ärendet. Han anger skälen härtill på sid. 73 i propositionen. Dessa skäl äro, att ett annat tillvägagångssätt icke skulle hava medgivit möjligheten att förelägga ärendet för 1932 års riksdag. Statsrådet anser sig nämligen icke kunna medverka till, att gymnastiska centralinstitutets omorganisationsfråga återigen undanskjutes, och han förklarar, att ett studium av karolinska institutets yttrande visar det möjligt att på många punkter tillmötesgå de av lärarkollegiet framställda önskemålen om beredande av större inflytande för de medicinska intressena på sjukgymnastikens framtida undervisningsorganisation, utan att för den skull eftersätta det av 1931 års riksdag godtagna sambandet mellan gymnastikens båda huvudavdelningar frisk- och sjukgymnastiken.

Till detta uttalande kan anmärkas, att om frågan nu skulle ytterligare undanskjutas, så kan detta icke sägas bero på karolinska institutets eller serafimerlasarettets direktions åtgöranden utan på 1931 års gymnastiksakkunniga, som framlagt sitt förslag utan att förut ha konfererat med nämnda parter, och så sent, att icke de nödvändiga förhandlingarna därefter medhunnits. Vidare är att till statsrådets nyssnämnda yttrande göra den anmärkningen, att de önskemål, som karolinska institutet framställt ifråga om förslaget till anordningar för beredande av undervisning på serafimerlasarettet åt gymnastiska centralinstitutets elever, icke endast röra *undervisningsorganisationen*, utan att en lika väsentlig sak är *sjukvårdsorganisationen*. Jag

skulle vilja påstå, att bristerna i sistnämnda avseende i det framlagda förslaget äro så avgörande, att de i själva verket träda i förgrunden vid frågans bedömande. Den medicinska högskolan har lojalt böjt sig för riksdagens beslut, att gymnastiska centralinstitutet fortfarande skall behålla även utbildningen av sjukgymnaster, även om högskolan nu liksom förut anser, att det varit lyckligare, om sjukgymnastutbildningen hade ordnats fristående såsom den sjukvårdsangelägenhet den är. Riktigheten av den medicinska högskolans uppfattning måste enligt min mening vara uppenbar för en var, som har någon kontakt med sjukvårdsorganisation. Men högskolan har, som sagt, icke gjort några anspråk på ändringar i detta avseende. Högskolan har endast önskat att inom ramen för riksdagens beslut få till stånd en mer tillfredsställande organisation av samarbetet med gymnastiska centralinstitutet. För min del skall jag i denna motion till behandling endast upptaga samarbetet i vad det rör åstadkommandet av en sjukgymnastisk poliklinik vid serafimerlasarettet. En tillfredsställande organisation av samarbetet i denna punkt är i själva verket det viktigaste i hela den föreliggande frågan.

På den sjukgymnastiska poliklinikens ändamålsenliga utformning och organisation hänger till väsentlig del värdet av omorganisationen vid gymnastiska centralinstitutet i vad den angår sjukgymnasternas utbildning.

Då riksdagen med anledning av den från medicinskt håll framkomna kritiken av sjukgymnastutbildningen vid gymnastiska centralinstitutet beslutat, att centralinstitutet skall söka samarbete med den medicinska högskolan och att för detta ändamål bland annat viss del av undervisningen skall förläggas till serafimerlasarettet, så avses väl i all rimlighets namn härmed att viss del av undervisningen skall överlämnas till högskolan. Varför vänder man sig eljes till en högskola för hjälp med undervisningen? Men enligt förslaget är det icke så. Förslaget innebär egentligen endast att gymnastiska centralinstitutets poliklinik förläggas på annan plats än förut, nämligen till serafimerlasarettet i stället för vid Hamngatan, och därigenom kan påräkna att få ofantligt mycket mer patienter än förut. Den blir en stor sjukvårdsinrättning i stället för att förut ha fört ett tynande liv. Detta är naturligtvis en stor fördel för undervisningen, men denna fördel måste köpas med en omorganisation. Serafimerlasarettets polikliniker utgöra nämligen en stor och ömtålig sjukvårdsorganisation. Poliklinikerna besökas av cirka 60,000 personer om året, som där göra ungefär 130,000 besök. Direktionen över serafimerlasarettet har ansvaret för att denna apparat fungerar oklanderligt. Att läkare och sjukvårdspersonal göra sina skyldigheter mot de sjuka, att dessa 60,000 sjuka människor garanteras en sakkunnig undersökning och behandling. I denna apparat vill man nu lägga in en poliklinik, där hela sjukvårdspersonalen står på gymnastiska centralinstitutets stat i stället för på lasarettets och den medicinska högskolans, där semester och tjänstledighet åt läkare och gymnaster, vikarier o. s. v. bestäm-

mas av gymnastiska centralinstitutet, där med ett ord lasarettsdirektionen ingenting har att säga till om beträffande sjukvården och den medicinska högskolan ingenting att säga till om beträffande undervisningen. Denna poliklinik måste komma att verka som en sten i hjulen på sjukvårdsarbetet. Är detta förnuftigt och rimligt? Det är icke underligt, att serafimerlasarettets direktion protesterar mot en dylik anordning. Det är visserligen sant, att statsrådet nu föreslår vissa uppmjukningar i denna av de sakkunniga föreslagna organisation, men dessa förbättringar äro alldeles icke tillräckliga och väsentliga. För att klargöra detta ber jag att få orientera något över förslagets detaljer.

Det förslag, som 1931 års sjukgymnastiksakkunniga framställt, är i fråga om polikliniken i huvudsak följande.

Serafimerlasarettet bygger en poliklinik, utrustar densamma och ansvarar för driftkostnaderna. De avgifter, som inflyta för patientbehandlingen, tillfalla serafimerlasarettet på samma sätt som från övriga polikliniker. Vid polikliniken anställd sjukvårdspersonal står på gymnastiska centralinstitutets stat och icke på sjukhusets stat eller på den medicinska högskolans stat. Sjukvårdspersonalen utgöres enligt förslaget av två läkare och fyra gymnaster, som icke äro läkare, därav två manliga och två kvinnliga. Av läkarna skall den ena vara poliklinikens föreståndare. Han skall undervisa i sjukgymnastik, och han skall dessutom vara lärare i anatomi vid gymnastiska centralinstitutet. För honom fordras ingen särskild utbildning utom kunnighet i sjukgymnastik och legitimation som läkare. Den andre läkaren skall vara kirurgiskt-ortopediskt utbildad jämte sin sjukgymnastiska utbildning. Han skall undervisa i sjukgymnastik liksom den förre och vara biträdande föreståndare för polikliniken. De fyra icke medicinska lärarna vid polikliniken skola undervisa i sjukgymnastik och fysikaliska behandlingsmetoder. Hela sjukvårdspersonalen tillsättes av Kungl. Maj:t, de fyra icke läkarna utan karolinska institutets hörande, de två läkarna efter sedan karolinska institutet uppgjort förslag och gymnastiska centralinstitutet sedan avgivit förord.

Mot denna organisation har karolinska institutet och serafimerlasarettet gjort allvarliga invändningar. Man har anfört, att tillsättningsförfarandet beträffande läkarna icke garanterar, att den vetenskapligt skickligaste bland de sökande får befattningen, och man har framhållit, att då nu för första gången i vårt land en väl utrustad poliklinik för behandling med sjukgymnastik kommer till stånd, och således för första gången möjlighet till vetenskapligt arbete på detta viktiga område av medicinen ges, det också är viktigt att tillse, att platserna besättas på samma sätt som alla andra lärarbefattningar vid våra universitet och högskolor, nämligen med den vetenskapligt mest framstående. I de gymnastiksakkunnigas förslag står nämligen, att lärdomsmeriter skola vara den främsta befordringsgrunden. Härtill gemäler nu statsrådet, att han intet har att erinra mot, att som främsta be-

fordringsgrund skulle sättas vetenskaplig skicklighet i stället för lärdom, och tillägger: »Givetvis föreligger här i sak ingen skillnad mellan de sakkunnigas och lärarkollegiets uppfattning». Ha således såväl de sakkunniga som statsrådet den uppfattningen, att den vetenskapliga skickligheten skall vara den främsta befordringsgrunden, så är det uppenbart, att det framlagda förslaget icke realiserar denna syftning. Enligt de sakkunnigas förslag skulle av karolinska institutets lärarkollegium efter beredning genom sakkunniga upprättas ett förslag, upptagande tre av de sökande. Bland dessa tre skulle sedan gymnastiska centralinstitutets direktion ge förord åt en. Även om karolinska institutet upprättar sitt förslag med hänsyn till vetenskaplig skicklighet i stället för lärdom, så kvarstår att gymnastiska centralinstitutets direktion skulle vara oförhindrad att bland dessa tre ge förord åt den vetenskapligt minst kvalificerade. Bestämmelsen om vetenskaplig skicklighet som främsta befordringsgrund skulle väl nämligen icke medföra skyldighet för centralinstitutets direktion att även förorda den vetenskapligt skickligaste, ty i så fall är det svårt att inse, vartill förordet skulle tjäna, sedan en gång genom sakkunniga utretts vilken av de sökande, som är vetenskapligt mest förtjänt. Således skulle även efter statsrådets nu framlagda förslag tillsättningsförhållandena bli väsentligen annorlunda än vid våra universitet och högskolor och icke lämna tillnärmelsevis samma garanti för den vetenskapligt mest förtjäntes utnämning. Det är uppenbart, att om den främsta befordringsgrunden är vetenskaplig skicklighet, ingen anledning finnes att stadga att förord efter karolinska institutets förslag skall avges av direktionen för gymnastiska centralinstitutet, utan att denna bestämmelse är direkt otjänlig och bör bortfalla.

Den medicinska högskolan har vidare med styrka framhållit, att det icke kan vara rimligt, att undervisning i medicinska ämnen, således i detta fall sjukgymnastik och fysikaliska behandlingsmetoder, meddelas vid universitetssjukhuset av icke läkare, således de fyra nyss omnämnda icke medicinskt utbildade sjukgymnasterna. Karolinska institutets lärarkollegium har tillagt, att det däremot icke har något emot att undervisning, som endast avser handledning i behandlingens tekniska utförande på de sjuka, vid polikliniken lämnas av sjukgymnaster, som icke äro läkare. Statsrådet svarar härtill sid. 80 i propositionen: »Jag vill i detta sammanhang allenast erinra därom, att de föreslagna lärarna i sjukgymnastik med fysikalisk behandling icke äro avsedda att vara medicinskt utbildade, enär deras undervisning vid serafimerlasarettet endast skulle avse handledning och instruktion vid behandlingens utförande.» Är meningen att dessa gymnaster endast skola ha den av statsrådet här angivna undervisningsskyldigheten, vilket också är det enda rimliga, så finnes icke heller någon anledning till att benämna dem på annat sätt än de gymnaster med samma art av undervisning, som enligt förslaget skola anställas för undervisningen vid klinikerna, och där kallas *instruktionsgymnaster*, samt att avlöna dem med hänsyn därtill, var-

igenom en betydande besparing, uppgående till såsom jag nedan närmare skall utföra, 14,000 kronor årligen, skulle uppkomma. I detta sammanhang vill jag påpeka, att de 4 instruktionsgymnasterna vid polikliniken böra ha hela sin verksamhet förlagd till polikliniken.

En för karolinska institutet mycket viktig fråga är naturligtvis, hur den föreslagna anordningen med en gymnastikpoliklinik vid serafimerlasarettet inverkar på undervisningen i sjukgymnastik för karolinska institutets egna elever, således för de tjänstgörande medicine kandidaterna. Såsom förslaget till gymnastikpoliklinik är utformat skulle den sjukgymnastiska verksamhet, som serafimerlasarettet för närvarande bedriver i sina gymnastiklokaler, överflyttas till den nya gymnastikpolikliniken beträffande det ambulanta klientelet, således poliklinikmaterialet. Något annat är icke möjligt. Man kan icke gärna ha två gymnastikpolikliniker på sjukhuset, som konkurrera om de sjuka. De olycksfallsskadade, som nu utgöra en stor del av behandlingsmaterialet vid serafimerlasarettets gymnastikavdelning, böra naturligtvis, sedan en särskild gymnastikpoliklinik kommit till stånd, behandlas därstädes. Det är då klart, att patientmaterialet vid serafimerlasarettets nuvarande gymnastikavdelning måste i högst betydlig grad komma att minska genom den nya poliklinikens inrättande. I själva verket blir materialet då för litet för undervisning och övning av de medicine kandidaterna. Detta så mycket mer som i förslaget också ingår, att gymnastiska centralinstitutets elever skulle för sin övning få disponera även de på klinikerna ineliggande sjuka. Det är således uppenbart, vilket även karolinska institutets lärarkollegium framhållit, att undervisningen för medicine kandidater i sjukgymnastik icke, om förslaget förverkligas, överhuvud taget kan bedrivas vid serafimerlasarettet. Det enda material, som skulle kunna läggas till grund för undervisning av medicine kandidater, är den poliklinik, där lärarna stå på gymnastiska centralinstitutets stat och icke enligt förslaget ha någon som helst skyldighet i undervisningsavseende gent emot karolinska institutet. Varken de sakkunniga eller statsrådet ha över huvud taget yttrat sig om denna sak. Det är dock en mycket viktig fråga, som måste lösas. Den enklaste lösningen är uppenbarligen, att de vid gymnastikpolikliniken anställda lärarna icke ställas på gymnastiska centralinstitutets stat, utan på serafimerlasarettets och den medicinska högskolans stat och att i deras skyldigheter också inginge undervisningen av medicine kandidaterna liksom undervisningen av centralinstitutets elever. Många svårigheter och olägenheter med det framlagda förslaget skulle härigenom bortfalla. Den medicinska högskolans ovan anförda krav på ett ur universitetssynpunkt tillfredsställande tillsättningsförfarande skulle då lätteligen kunna tillgodoses, och ävenså skulle serafimerlasarettets direktions krav på samma inflytande över sjukvården vid denna poliklinik som vid de andra på naturligaste sätt tillfredsställas. Jag kan icke finna att några vägande invändningar kunna framställas mot en sådan ordning. Vad som kan anföras är, att eftersom det i huvudsak gäller

undervisning av centralinstitutets elever, så böra lärarna också stå på centralinstitutets stat. Men det gäller undervisning för centralinstitutets elever *i medicinska ämnen på universitetssjukhuset*. Vad är det för orimligt i att den del av undervisningen av gymnastiska centralinstitutets elever, som centralinstitutet självt icke kan tillfredsställande bedriva utan måste vända sig till den medicinska högskolan för att få utförd, att denna del av undervisningen överlämnas till högskolan? Vilket är naturligare, att den medicinska högskolan meddelar undervisning vid universitetssjukhuset åt gymnastiska centralinstitutets elever i medicinska ämnen eller att gymnastiska centralinstitutet självt meddelar denna undervisning vid universitetssjukhuset, trots att det vänt sig till den medicinska högskolan för att få hjälp med denna samma undervisning, ja att till på köpet gymnastiska centralinstitutet vid universitetssjukhuset skulle lämna undervisning åt universitetets studenter? Det blir då icke gymnastiska centralinstitutet som vid universitetssjukhuset får hjälp av den medicinska högskolan utan det skulle bli den medicinska högskolan som för undervisning vid sitt eget sjukhus av sina egna elever skulle få hjälp av gymnastiska centralinstitutet. Mig förefaller förslaget i detta avseende vara ganska orimligt. Om lärarna vid gymnastikpolikliniken ställas på lasarettets och karolinska institutets stat kan också vinnas, att den nuvarande läraren i sjukgymnastik vid serafimerlasarettet kunde inbesparas. Dennes uppgift är dels att tjänstgöra som konsult och närmaste arbetsledare vid serafimerlasarettets gymnastikavdelning, dels ock att hålla tre kurser om året för medicine kandidater. Det finns ingenting som hindrar, att denne lärare samtidigt är anställd som föreståndare eller biträdande föreståndare vid gymnastikpolikliniken och där meddelar undervisning såväl åt de medicine kandidaterna som åt centralinstitutets elever. Härigenom skulle i lönestaten kunna göras en inbesparing utöver nämnda 14,000 kronor av ytterligare 3,000 kronor (dyrtidstillägg oberäknade).

Enligt statsrådets liksom de sakkunniges förslag skulle föreståndaren för gymnastikpolikliniken utom sin undervisningsskyldighet i sjukgymnastik även vara gymnastiska centralinstitutets lärare i anatomi. Denna anordning är uppenbart orimlig. Den är orimlig såväl ur anatomiundervisningens synpunkt som ock ur synpunkten av sjukvårdens behöriga tillgodoseende vid gymnastikpolikliniken, varom karolinska institutet och serafimerlasarettets direktion torde vara fullt ense. Trots detta föreslår statsrådet icke någon ändring i detta avseende. Då den föreslagna anordningen för samarbetet mellan gymnastiska centralinstitutet och karolinska institutet ifråga om undervisningen i anatomi är ganska signifikativ för arten av den reformering av undervisningen för sjukgymnaster i medicinska ämnen som här föreslås, ber jag att få säga några ord även härom.

Karolinska institutets lärarkollegium har framhållit, att om undervisningen i anatomi för gymnastiska centralinstitutets elever skall förläggas till karolinska institutets anatomiska institution, det är nödvändigt, att den som

meddelar undervisningen är underställd den anatomiska institutionens chef, således professorn i anatomi. Härtill genmäler statsrådet, att han intet har att erinra emot att den del av undervisningen i anatomi (liksom också i övriga teoretiska ämnen) som skall ske vid karolinska institutets institutioner är underordnad vederbörande institutionschef. Men han tillägger »dock vill jag framhålla, att huvuddelen av undervisningen i dessa ämnen givetvis även i fortsättningen kommer att äga rum å centralinstitutet och att endast enstaka viktigare demonstrationer böra förläggas till karolinska institutet». Man frågar sig då med häpnad: vad blir kvar av samarbetet mellan gymnastiska centralinstitutet och karolinska institutet ifråga om anatomi, som väl måste betraktas som det grundläggande och viktigaste teoretiskt-medicinska utbildningsämnet för blivande sjukgymnaster? I vilket avseende har enligt förslaget undervisningen i anatomi höjts till ett högre plan, förbättrats? Undervisningen skall icke ske på den anatomiska institutionen, vilken är den enda plats, där tillfredsställande material för undervisningen finnes. Undervisningen skall icke heller ges av en anatom, utan av en person, vars huvudsakliga arbete skall vara sjukvårdsarbete och som, vartill jag strax skall komma, måste vara högt kvalificerad i praktisk medicin, och icke samtidigt kan vara det i anatomi. Man är fullt berättigad att om en undervisningsreform, som har denna typ, använda ordet *humbug*. Jag ber att få påminna om, att våra bättre privata institut för utbildande av sjukgymnaster ha undervisningen i anatomi ordnad så att den ges av en anatom av facket och med anlitan av de anatomiska institutionernas resurser. Gymnastiska centralinstitutet skulle således efter denna reform fortfarande få en undervisning i anatomi av väsentligt lägre kvalitet än åtskilliga andra gymnastiskolor i vårt land.

Jag nämnde, att även ur sjukvårdssynpunkt kombinationen: undervisare i sjukgymnastik och anatomi samt desslikes föreståndare för gymnastikpolikliniken är en fullständigt orimlig och ohållbar anordning. Det förefaller som om varken de sakkunniga eller statsrådet skulle inse hur uppenbart detta är. Jag kan icke se någon annan förklaring till denna brist i klarheten än att man från gymnastiska centralinstitutets håll föreställer sig, att den poliklinik, som skall inrättas vid serafimerlasarettet, kommer att bli en poliklinik av samma art som den, vilken centralinstitutet haft och fortfarande har vid Hamngatan, endast en sådan i större skala. Vid en poliklinik sådan som den närvarande vid gymnastiska centralinstitutet ha läkarna vid polikliniken icke någon alltför maktpåliggande uppgift, dels därför att klientelet är obetydligt och dels därför att sjukvården, t. ex. beträffande undersökningen av de sjuka, på grund av bristfällig utrustning och organisation icke fyller de anspråk, som i de sjukas intresse måste ställas. En organisation sådan som den nuvarande vore därför oförsvarlig ur sjukvårdens synpunkt, om den överflyttades till serafimerlasarettet. Gymnastikpolikliniken vid serafimerlasarettet är avsedd att vara en öppen poliklinik, dit

allmänheten fritt kan vända sig. Dit komma icke blott personer, som äro tämligen friska och önska motionsgymnastik, eller personer med smärre oskyldiga krämpor utan sjuka människor i stor utsträckning. Under alla omständigheter är det för en allmän sjukvårdsinrättning och allra helst för ett undervisningssjukhus fullständigt oantagbart, att sjuka skola behandlas utan föregående möjligast noggranna och sakkunniga undersökning. På denna viktiga fordran, som är själva grundskillnaden mellan kvacksalveri och vederhäftig läkekonst, kan intet avkall göras. Det vore en upprörande våldshandling mot serafimerlasarettet och hela sjukvårdsväsendet, om där skulle anordnas en poliklinik, vid vilken behandling skulle meddelas, utan att de sjuka först äro läkarundersökta. Sjukgymnaster, som icke äro medicinskt utbildade, äro icke kompetenta att undersöka de sjuka. Hur skulle de kunna vara detta? Deras utbildning ger dem icke de nödiga kunskaperna härför och avser icke heller på minsta sätt att meddela dem dylik kunskap. För att förvärva dylik måste de genomgå fullständig utbildning till läkaryrket. Om t. ex. en patient kommer till den gymnastiska polikliniken och söker för ryggskott, så får det icke förekomma, att en sådan patient utan läkarundersökning omhändertas av där arbetande gymnaster och behandlas med massage eller fysikaliska behandlingsmetoder, alltefter vad som kan av dem befinnas lämpligt. Patienten måste först ingående undersökas, som om han hade sökt för ryggskott på t. ex. den medicinska polikliniken. Det måste sålunda utredas, varpå hans ryggskott beror. Detta kan vara många och olika saker. Den kanske vanligaste orsaken är reumatisk sjukdom i ryggraden, andra orsaker äro underlivssjukdomar, sjukdomar i njurar, sjukdomar i ryggmärgen o. s. v. I alla dessa fall vore det brottsligt att behandla de sjuka, utan att först i den mån det är möjligt ha klarlagt sjukdomens art och närmare förhållanden. Men hur skall ett tillräckligt ingående undersökningsarbete kunna ske, när den läkare som är ansvarig härför tillika och utanför sin poliklinikverksamhet skall undervisa i det viktigaste teoretiskt medicinska ämnet, anatomi?

De sakkunniga och statsrådet räkna med ett antal behandlingsseanser pr år av bortemot 90,000 motsvarande i genomsnitt 300 behandlingar om dagen. Även om detta är överdrivna förväntningar och naturligtvis endast en mindre del av de besökande komma för första gången och därför måste underkastas en fullständig undersökning, är det påtagligt, att poliklinikens omfattning i varje fall blir så stor, att undersökningen av patienterna kommer att bli en mycket betydande arbetsuppgift för poliklinikens läkare. För undersökningen och bedömandet av de kirurgiska fallen ha de sakkunniga sörjt genom att kräva kirurgisk-ortopedisk utbildning av den andre läkaren vid polikliniken, den så kallade biträdande poliklinikföreståndaren. Men av den förste läkaren, föreståndaren för polikliniken, kräves icke någon kvalificerad utbildning för den andra huvudgrupp av patienter, som polikliniken kommer att få mottaga, nämligen de invärtes sjuka. Det är just undersökningen

av denna kategori av sjukdomsfall, som kräver en så betydande tid och även särskilda kvalifikationer hos läkaren. I stället menar man, att denna samma läkare också skall vara lärare i anatomi. Det är uppenbart, att detta icke är rimligt. Båda dessa läkare måste för att vinna garanti för sjukvårdens riktiga handhavande och för patienternas noggranna undersökning vara närvarande vid polikliniken under hela arbetstiden. Dessa krav har direktionen över serafimerlasarettet uppställt för alla vid poliklinikerna arbetande läkare. Det finns intet skäl att beträffande gymnastikpolikliniken göra ett undantag från denna till allmänhetens betryggande uppställda regel. På patienterna måste göras alla de laboratorieundersökningar, röntgenundersökningar o. s. v., som krävas för sjukdomens utredning. Det råder intet tvivel att vid polikliniken också behövas underläkare, för att övertaga och biträda vid dylika arbeten. Förslaget innehåller intet sådant.

Direktionen över serafimerlasarettet har i sitt yttrande framhållit, att den anser nödvändigt, att om en gymnastikpoliklinik kommer till stånd, densamma ställes under direktionens ledning i samma ordning som övriga polikliniker. På sid. 80 i den kungl. propositionen säger statsrådet följande: »Den föreslagna nya polikliniken synes mig i allt väsentligt böra likställas med serafimerlasarettets övriga polikliniker och bliva underkastad samma bestämmelser, som gälla för dessa. De synpunkter härutinnan, som av karolinska institutets lärarkollegium och serafimerlasarettets direktion i deras yttranden föreslagits, synas mig i allt väsentligt böra vinna beaktande, såsom exempelvis i fråga om läkarnas och den övriga sjukvårdande personalens skyldigheter beträffande sjukvården, längden av deras arbetstid o. s. v.» Detta innebär till synes ett fullständigt tillmötesgående av direktionens önskemål. Emellertid är det nödvändigt att framhålla, att detta tillmötesgående endast är skenbart. Ty även om direktionen får samma myndighet över denna poliklinik som över de andra, så kan icke med den föreslagna organisationen samma bestämmelser genomföras, som äro gällande vid övriga polikliniker och som äro absolut nödvändiga för sjukvårdens skull. Om nämligen direktionen, vilket man med säkerhet kan påräkna, bestämmer, att sjukvårdspersonalen, framför allt läkarna, vid gymnastikpolikliniken måste vara närvarande från det polikliniken öppnas för allmänheten på morgonen och till dess den stängs på eftermiddagen, så torde det med den föreslagna organisationen näppeligen bli möjligt att åtlyda den ordern. Hur skall föreståndaren för polikliniken, som tillika är lärare i anatomi och lärare i sjukgymnastik, eventuellt även för undervisning av medicine kandidater, hur skall han mäktas denna arbetsbörda? Hans undervisning i anatomi skulle då ske på kvällarna. Hur skall han hinna bedriva vetenskapligt arbete i sjukgymnastik? Enligt min bestämda mening, grundad på lång erfarenhet om poliklinikarbete, kunna de krav som direktionen över serafimerlasarettet måste ställa ur sjukvårdssynpunkt icke förenas med den organisation, som förslaget ger.

En annan sak måste också i detta sammanhang framhållas. Det är icke tänkbart, att dessa befattningar vid polikliniken skola kunna innehavas av en och samma person i en lång följd av år. De måste bli övergångsplatser för framstående yngre förmågor. Lönen är 9,540 kronor. Man kan förstå, att förslagsställarna tänkt sig, att dessa personer utöver sitt arbete vid polikliniken skulle kunna i praktisk yrkesverksamhet förtjäna ett önskvärt tillägg till denna lön. Som jag nyss yttrat är emellertid detta säkerligen icke i någon nämnvärd grad möjligt, på grund av att polikliniken kommer att ta för stor del av deras arbetskraft, om den skall skötas som den bör. Ett poliklinikarbete som sträcker sig över kanske ett halvt dussin timmar om dagen eller mer står nog sällan en läkare ut med under en lång följd av år. Det bästa är säkert att ha duktiga yngre personer, tillsatta för kortare tid, och avlönade så som de sakkunnige föreslagit. Den organisation av polikliniken i avseende på läkarplatsernas tillsättande som här föreslås är direkt hinderlig för sjukvårdsarbetets tillfredsställande bedrivande.

På grund av vad ovan anförts ber jag att få framställa nedanstående förslag till en ur undervisningssynpunkt och sjukvårdssynpunkt tillfredsställande organisation av gymnastikpolikliniken.

Chef för polikliniken bör liksom för alla övriga polikliniker vid serafimerlasarettet vara en bland karolinska institutets professorer, som utses av karolinska institutets lärarkollegium. Sjukvårdspersonal vid polikliniken skall vara dels en läkare med kvalificerad utbildning i invärtes medicin och med titeln poliklinikföreståndare dels en läkare med kvalificerad utbildning i kirurgi och ortopedi kallad biträdande poliklinikföreståndare. Båda dessas huvuduppgift som undervisare skall vara undervisning av gymnastiska centralinstitutets elever i sjukgymnastik och fysikaliska behandlingsmetoder. Den ena (eller båda) bör därjämte vara skyldig att undervisa medicine kandidater i samma ämnen. Utom dessa läkare anställs en underläkare till hjälp i arbetet. De båda överordnade läkarna ställas på karolinska institutets stat och tillsätts i enlighet med för universiteten och karolinska institutet gällande ordning. Underläkaren bör stå på serafimerlasarettets stat.

Sjukvårdspersonalen skall ytterligare bestå av fyra instruktionsgymnaster på serafimerlasarettets stat, vilka tillsätts av lasarettets direktion på samma sätt som de fem vid klinikerna verksamma instruktionsgymnasterna och som ha sin verksamhet uteslutande förlagd till polikliniken. Dessutom måste naturligtvis anställas annan sjukvårdspersonal till biträde med patienterna vid av- och påklädning, provtagning (urin m. m.), avtagande och anläggande av förband etc. En jämförelse mellan omkostnaderna för avlöning av läkare och övriga lärare enligt mitt förslag och enligt propositionen skulle utfalla på följande sätt

enligt denna motion	enligt propositionen
professor ingen lön	poliklinikföreståndare . . 9,540: —
poliklinikföreståndare . . 9,540: —	biträdande poliklinikföreståndare 9,540: —
biträdande poliklinikföreståndare 9,540: —	2 manliga gymnaster . . . 17,160: —
4 instruktionsgymnaster (den nuvarande lönen för lasarettets gymnaster är 3,000, därtill skulle komma det av de sakkunnige föreslagna arvodet av kr. 1,000 för handledning av elever vid behandling=4,000) 16,000: —	2 kvinnliga gymnaster . . <u>13,632: —</u>
1 underläkare (beräknat efter den lön som serafimerlasarettets direktions hos Kungl. Maj:t begärt få ge åt underordnad läkare vid polikliniken) 4,500: —	49,872: —
	<u>39,580: —</u>
Om härifrån dras lön åt nuvarande biträdande lärare i gymnastik vid serafimerlasarettet . . . 3,000: —	
	<u>Återstår 36,580: —</u>

Enligt det i denna motion skisserade förslaget skulle alltså på lönestaten för polikliniken uppstå en årlig besparing av omkring 13,000 kronor trots att här upptas 4,500 kronor för en i propositionen icke förekommande men nödvändig underläkarbefattning. Härvid bör emellertid erinras, att om som jag föreslår föreståndaren för polikliniken befrias från anatomiundervisningen och denna överlämnas till en fackanatom, särskild lön behövs till lärare i anatomi. Det torde ej finnas anledning att sätta denna lön högre än lönen för läraren i fysiologi, av vilken kräves vetenskaplig kompetens och som har ungefär samma antal undervisningstimmar, således enligt sakkunnigförslaget 6,200 kronor. Vid den organisation av polikliniken, som jag föreslagit, torde det bli möjligt att överlåta åt de båda poliklinikläkarna (eventuellt även underläkaren) undervisningen i sjukdomslära, så att inga särskilda lärare i detta ämne behövas. Alla synas vara ense om fördelen av en sådan anordning. För undervisningen i sjukdomslära har i statförslaget upptagits 5,300 kronor för invärtes medicin och 6,400 kronor för kirurgi, summa 11,700 kronor. Om de båda poliklinikläkarna överta denna undervisning kunna naturligtvis ej ifrågasättas så höga arvoden utan förslags-

vis 2,000 kronor per man. De komma då i alla händelser upp till ungefär professorslön. Efter denna beräkningsgrund skulle på dessa arvoden kunna inbesparas 7,700 kronor eller mer än vad som erfordras till lön åt en särskild lärare i anatomi. En besparing i lönestaten på över 14,500 kronor årligen skulle således även med anställande av särskild lärare i anatomi och av underläkare vid polikliniken kunna uppkomma. Naturligtvis kunna jämkningar behöva företas i dessa beräkningar, men påtagligt torde vara att efter mitt förslag lönestaten blir mindre och icke större. Det är skäl att framhålla detta, då statsrådet i propositionen (sid. 78) säger, att han gärna skulle önskat kunna biträda karolinska institutets önskan om en fack-anatom som lärare i anatomi, men att han närmast av kostnadsskäl sett sig förhindrad att göra detta.

I sammanhang härmed vill jag påpeka, att statsrådets ekonomiska beräkningar säkerligen icke hålla streck. Inga andra engångskostnader än för fastighetens uppförande och inredning ha upptagits. Således inga kostnader för utrustning med nödig apparatur, instrument, linneutrustning m. m. Vidare har statsrådet beräknat driftskostnaderna till 10,000 kronor trots att direktionen över serafimerlasarettet, som härutinnan har stor erfarenhet och sakkunskap, uppskattar dem till cirka 25,000 kronor. Han stödjer sig därvid på föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet, vilken mänskligt att döma icke kan besitta särskild sakkunskap i denna fråga. Så vitt jag kan se, måste således både engångskostnader och driftskostnader komma att ställa sig åtskilligt högre än statsrådet beräknat.

Vad å andra sidan inkomstsiffran 50,000 kronor på poliklinikavgifter beträffar grundas denna på att antalet behandlingar efter hand skulle komma att uppgå till 90,000 per år, d. v. s. i genomsnitt 300 per dag under cirka 300 arbetsdagar. Serafimerlasarettets direktion har uttryckligen förklarat sig betvivla att en sådan genomsnittsfrekvens kan uppnås. Den beräkning av 1929 års sakkunnige, som ligger till grund för siffran 90,000, torde ha gjorts under förutsättning av, att en allmän sjukförsäkring skulle komma till stånd, och håller därför numera icke streck.

Ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i oförändrat skick skulle utgöra en våldshandling icke blott mot den medicinska fakulteten i Stockholm utan mot våra universitet över huvud taget. Detta torde framgå icke blott av det föregående, utan fullt tydligt redan av karolinska institutets och serafimerlasarettetsdirektionens yttrande i ärendet. Departementschefen förutsätter visserligen, att förhandlingar skola komma till stånd mellan centralinstitutet och karolinska institutet, resp. serafimerlasarettet, och att därvid förhållandena skola kunna ordnas till belåtenhet, men då propositionen, varpå i det föregående lämnats exempel, tar bestämd ståndpunkt till de flesta principiella frågor, om vilka borde förhandlas inom ramen av 1930 års riksdagsbeslut, så återstå icke stora möjligheter till förbättring av förslaget genom förhandling mellan parterna.

Det minsta möjliga, som måste göras för att betaga förslaget nyssnämnda karaktär, är enligt min mening den förändring beträffande gymnastikpolikliniken, som jag ovan framfört. Helst skulle jag vilja yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition, då densamma i många andra stycken än beträffande gymnastikpolikliniken har svåra brister, men då ändock enligt min mening en omformning av poliklinikförslaget är det viktigaste, har jag ansett mig kunna stå till svars för att endast yrka förändring i detta. Jag anhåller därför, att vid bifall till Kungl. Maj:ts hemställan om uppförande av en gymnastikpoliklinik vid serafimerlasarettet riksdagen måtte besluta, att undervisningen och sjukvården vid densamma skola organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med det i denna motion framlagda förslaget.

Stockholm den 11 mars 1932.

Israel Holmgren.